

Moral development: From Policy to Practice

Porntip Andhivarothai¹

Received: July 13, 2012 Accepted: August 1, 2012

Abstract

Thai society expects that education institution will cultivate and socialize the students to have high moral and ethics as a major force in the development of society and the country in the future. This article investigated the knowledge derived from four research reports from 2007 to 2012 on the issue of "Development of moral and ethics: from policy to practice" and proposed guidelines for future research as well.

The findings of these studies revealed that one of these researches proposed moral promoting model as a strategy and measure to raise moral in each sector. The others are the studies of moral promoting policy implementation in basic education schools through the application of moral promoting activities such as group of friend activity, and friend recall of experience activity.

Keywords: moral development, policy, practice, policy implementation

ศูนย์คุณธรรม
(องค์การมหาชน)

---

¹ Lecturer in Educational Policy, Management, and Leadership, Faculty of Education, Chulalongkorn University, email: anporn1@yahoo.com

การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม: จากนโยบายสู่การปฏิบัติ

พรทิพย์ อันทิวโรทัย¹

บทคัดย่อ

จากการที่สังคมไทยคาดหวังว่าสถาบันการศึกษาจะเป็นแหล่งปลูกฝัง ชัดเกล้า อบรมสั่งสอนให้ผู้เรียนเป็นคนดีมีคุณธรรมจริยธรรมสูง เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคมและชาติในอนาคตต่อไปนั้น บทความนี้จึงมุ่งศึกษาและประมวลความรู้ที่ได้จากผลการวิจัย ในช่วงปี พ.ศ. 2550-2555 ในประเด็น “การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม: จากนโยบายสู่การปฏิบัติ” โดยศึกษาผ่านงานวิจัยที่น่าสนใจ จำนวน 4 เรื่อง และได้นำเสนอแนวทางการวิจัยในอนาคตไว้ด้วย

จากการศึกษาผลการวิจัยทั้ง 4 เรื่อง พบว่า มีการนำเสนอรูปแบบการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ อันเป็นยุทธศาสตร์และมาตรการในการส่งเสริมคุณธรรมของแต่ละภาคส่วน 1 เรื่อง นอกนั้นเป็นงานวิจัยที่นำนโยบายเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมไปสู่การปฏิบัติจริงในสถานศึกษา ระดับประถมศึกษา ผ่านกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมต่างๆ ที่น่าสนใจ อาทิ กิจกรรมกลุ่มเพื่อนรัก เพื่อนเตือนกิจกรรมที่เน้นประสบการณ์

คำสำคัญ: การพัฒนาคุณธรรม นโยบาย การปฏิบัติ การนำนโยบายสู่การปฏิบัติ

ศูนย์คุณธรรม
(องค์การมหาชน)

¹ อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
email: anporn1@yahoo.com

บทนำ

คุณธรรมจริยธรรมเป็นเรื่องที่สำคัญต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้าเป็นอย่างมาก เพราะคุณธรรมและจริยธรรมเป็นรากฐานของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ไม่ว่าจะสังคมใดต้องการคนดีที่มีคุณธรรมจริยธรรมสูงทั้งนั้น

ในขณะนี้ประเทศไทยกำลังเผชิญกับวิกฤตทางด้านคุณธรรมจริยธรรมเช่นเดียวกับอีกหลายๆ ประเทศทั่วโลก แม้จะได้มีการดำเนินการแก้ไขปัญหานี้ไปบ้างแล้วก็ตามเนื่องจากปัญหานี้เป็นปัญหาที่มีความซับซ้อนยากแก่การแก้ไข จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจกันทุกฝ่าย และสถาบันการศึกษาเป็นสถาบันหลักสถาบันหนึ่งที่จะต้องดำเนินการแก้ไขวิกฤตนี้อย่างจริงจังและต่อเนื่อง ซึ่งสังคมไทยคาดหวังว่าสถาบันการศึกษาทั้งหลายตั้งแต่ขั้นพื้นฐานจนถึงอุดมศึกษา จะทำหน้าที่ปลูกฝัง ขัดเกลาและอบรมสั่งสอนให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีคุณธรรมจริยธรรมเป็นที่ยอมรับของสังคมได้

อย่างไรก็ตาม การจัดการศึกษาในสภาพปัจจุบันยังไม่เห็นผลชัดเจนมากนักว่าสามารถเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ผู้เรียนได้ตามที่พึงประสงค์ ทั้งๆ ที่การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ผู้เรียนโดยเฉพาะกลุ่มนักเรียนเป็นสิ่งที่ยั่งยืนและควรได้รับการพัฒนาไปพร้อมๆ กับการพัฒนาด้านอื่นๆ การจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนยังมีอุปสรรคอยู่มากอาจเนื่องจากผู้บริหารและครูยังไม่ตระหนักในเรื่องนี้เท่าที่ควร หรือไม่ได้กำหนดทิศทางและเป้าหมายที่แน่นอน ประการ

สำคัญคืออาจจะขาดแนวคิด ขาดองค์ความรู้ที่ถูกต้องทันสมัย ซึ่งเป็นข้อค้นพบจากงานวิจัยใหม่ๆ

ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนบทความความตั้งใจที่จะประมวลความรู้ที่ได้จากผลการวิจัยในช่วงปี พ.ศ. 2550-2555 ในประเด็นการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม: จากนโยบายสู่การปฏิบัติ ว่าในระดับโรงเรียนมีการกำหนดนโยบายและดำเนินการเสริมสร้างและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนอย่างไรบ้าง โดยศึกษาผ่านงานวิจัยที่น่าสนใจ 4 เรื่อง คือ

1. รูปแบบการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ โดย สุทธิวรรณ ตันตริจนาวงศ์ และคณะ (2551)
2. การส่งเสริมคุณธรรมที่มีประสิทธิภาพ: กรณีศึกษากลุ่มเด็ก/เยาวชนและข้าราชการภาครัฐ โดยสุทธิวรรณ ตันตริจนาวงศ์ และศศิภาญจน์ ทวีสุวรรณ (2553)
3. การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโดยใช้นวัตกรรมกลุ่มเพื่อนรักเพื่อนเดือน โรงเรียนวัดใหม่เกตุงาม โดย สัจด์ กระจำง (2550)
4. การวิจัยและพัฒนาารูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา โดย นิรุช เหลือลย์ (2552) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เรื่องที่ 1 รูปแบบการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ โดย สุทธิวรรณ ตันตริจนาวงศ์ และคณะ (2551) จากรายงานการวิจัยฉบับนี้ จะเห็นได้ว่า

1. เป็นงานวิจัยระดับชาติที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกรมการศาสนา เพื่อศึกษาปัญหาและบทเรียนในการส่งเสริมและปลูกฝังคุณธรรมในอดีตเพื่อศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติเพื่อหาแนวทางส่งเสริมและปลูกฝังคุณธรรม และเพื่อสร้างรูปแบบการส่งเสริมคุณธรรมให้ภาคีรัฐภาคเอกชนภาคเยาวชนและภาคประชาชน งานวิจัยฉบับนี้จึงสะท้อนภาพรวมของประเทศไทยมองเห็นลำดับคุณธรรมที่วิฤติและทิศทางการดำเนินการส่งเสริมคุณธรรมในรูปแบบต่างๆ กันของแต่ละภาคส่วน งานวิจัยลักษณะนี้สามารถนำผลการวิจัยไปใช้พัฒนาทุกระดับต่อไปได้อย่างกว้างขวางทั่วประเทศ

2. เป็นงานวิจัยที่มีความน่าเชื่อถือ โดยประชากรในการศึกษาครั้งนี้คือประชาชนทุกกลุ่มอาชีพ ใช้เครื่องมือที่มีคุณภาพ มีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหลายแหล่งหลายวิธี อีกทั้งผลการวิจัยขั้นสุดทำได้ผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว

3. มีผลการวิจัยที่ได้องค์ความรู้ทันสมัย โดยนำเสนอรูปแบบการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายในการส่งเสริมคุณธรรมคือหน่วยงานภาครัฐภาคเอกชนภาคเยาวชนและภาคประชาชนมีการนำเสนอยุทธศาสตร์และมาตรการที่ชัดเจนของแต่ละภาค เน้นทางด้าน

การส่งเสริมคุณธรรมซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของ คุณเดือน พันธุมนาวิน (2550) ที่ว่า “การกำหนดนโยบายการวิจัยและพัฒนาจริยธรรมจะต้องกระทำอย่างต่อเนื่องโดยมีพื้นฐานความรู้ที่ทันสมัยและตอบสนองต่อสถานการณ์ทางสังคมและของประเทศในเชิงรุกและเชิงบวกคือเน้นทางด้านส่งเสริมสร้างและป้องกัน”

4. สามารถสะท้อนสภาพคุณธรรมในสังคมไทยที่เป็นอยู่ในปัจจุบันอย่างชัดเจน ทำให้เห็นปัญหาวิกฤตทางคุณธรรมของชาติอย่างเด่นชัด ซึ่งพบว่า คุณธรรมที่มีการประพฤติปฏิบัติอยู่ในระดับต่ำสุด 7 ลำดับคือ ความเสียสละ ความซื่อสัตย์ ความข่มใจ ความอดทน ความขยัน หมั่นเพียร ความรับผิดชอบ ความมีวินัย ความพอเพียง การมีสติสัมปชัญญะ ตามลำดับจะเห็นว่า คุณธรรมเหล่านี้ล้วนเป็นคุณธรรมที่จำเป็นต่อการพัฒนาคนและพัฒนาชาติอย่างยิ่งยวด โดยเฉพาะคุณธรรมที่อยู่ระดับต่ำสุดคือ ความเสียสละ ซึ่งควรจะต้องเร่งแก้ไขโดยด่วนและขณะเดียวกันพบว่าคุณธรรมที่พึงประสงค์มากที่สุด คือความซื่อสัตย์ ซึ่งต้องเร่งปลูกฝังและเสริมสร้างเช่นกัน

5. มีความหนักแน่น เหมาะสมที่หน่วยงานทุกภาคส่วนจะนำผลการวิจัยไปใช้จัดการพัฒนาคุณธรรมของคนในองค์กรของตนอย่างเป็นระบบ ซึ่งควรจะมีการติดตามผลว่า มีหน่วยงานใดได้นำผลการวิจัยขั้นนี้ไปปรับใช้แล้วบ้าง และเรื่องนี้เป็นโจทย์ใหญ่ที่จะต้องศึกษาให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นกว่านี้

6. มีความสำคัญคือ มีการทำวิจัยอย่างต่อเนื่องในปีต่อมา โดยหัวหน้าทีมวิจัยคนเดียวกันได้นำผลการวิจัยในประเด็นยุทธศาสตร์ไปสู่การ

ปฏิบัติจริงในสถานศึกษา ดังเห็นได้จากรายงานการวิจัยเรื่องที่ 2

เรื่องที่ 2 การส่งเสริมคุณธรรมที่มีประสิทธิภาพ: กรณีศึกษากลุ่มเด็ก/เยาวชนและข้าราชการภาครัฐ โดยสุทธิวรวรรณ ตันตริจนาวงศ์ และศศิภาญจน์ ทวีสุวรรณ (2553) จากรายงานการวิจัยชิ้นนี้ จะเห็นได้ว่า

1. เป็นงานวิจัยที่นำผลการวิจัยของเรื่องแรก คือรูปแบบการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติไปขยายผล เน้นที่ภาครัฐ โดยกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจนสร้างเป็นรูปแบบส่งเสริมคุณธรรมเฉพาะกลุ่ม 2 รูปแบบคือ 1) รูปแบบส่งเสริมคุณธรรมกลุ่มเด็กและเยาวชนซึ่งเป็นกลุ่มที่กำลังมีปัญหาอยู่ในชั้นวิกฤต และ 2) รูปแบบส่งเสริมคุณธรรมกลุ่มข้าราชการซึ่งจะต้องเป็นกลุ่มต้นแบบของรัฐในการขับเคลื่อนการส่งเสริมคุณธรรมสู่ประชาชนไปดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการในกลุ่มเป้าหมายดังกล่าว เพื่อให้ได้รูปแบบการส่งเสริมคุณธรรมกลุ่มเด็กและเยาวชนและกลุ่มข้าราชการที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับบริบทสังคมไทย ตลอดจนทุกภาคส่วนสามารถนำรูปแบบเหล่านี้ไปปรับใช้ในองค์กรชุมชนและสังคม การวิจัยต่อเนื่องในลักษณะขยายผลนี้ นับว่าเป็นตัวอย่างที่ดีที่สามารถเติมเต็มองค์ความรู้ด้านนี้ได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

2. ใช้กรณีศึกษา คือโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย นนทบุรี โดยขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มนักเรียนที่มีอายุ 14-19 ปี ผู้บริหาร ครูและผู้ปกครอง เพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมคุณธรรมที่มีประสิทธิภาพ สะท้อนให้เห็นถึงการนำยุทธศาสตร์ภาครัฐที่ได้จากผลการวิจัย

ชิ้นแรกไปสู่การปฏิบัติจริง เพื่อพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนของรัฐพร้อมกันไป แต่การวิจัยโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานนี้ จำเป็นที่ผู้บริหารและบุคลากรทุกฝ่ายจะต้องเห็นความสำคัญของการวิจัย มีความต้องการที่จะพัฒนานักเรียนร่วมกันยินดีให้ความร่วมมืออย่างใกล้ชิด และอำนวยความสะดวกการดำเนินการวิจัย หากคณะผู้วิจัยไม่ได้รับความร่วมมือร่วมใจจากโรงเรียนเท่าที่ควร อาจเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินการวิจัยหรือเป็นข้อจำกัดของการวิจัยได้

3. มีการศึกษาลักษณะคุณธรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียนผู้บริหารและครู ทั้ง 12 ประการ สอดคล้องกับงานวิจัยชิ้นแรก (สุทธิวรวรรณ ตันตริจนาวงศ์ และคณะ, 2551) ทำให้ตัวแปรที่ศึกษามีเอกภาพเป็นประโยชน์ในการศึกษาต่อไป

เรื่องที่ 3 การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโดยใช้นวัตกรรมกลุ่มเพื่อนรักเพื่อนเตือน โรงเรียนวัดใหม่เกตุงาม โดย สงัด กระจ่าง (2550) จากรายงานการวิจัยชิ้นนี้ จะเห็นได้ว่า

1. เป็นงานวิจัยที่ใช้โรงเรียนของตนเองเป็นฐาน สามารถออกแบบการวิจัยได้เหมาะสม สอดคล้องกับนโยบายของโรงเรียนสะท้อนภาพของการน่านโยบายหรือแนวคิดไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง อีกทั้งเป็นการสนับสนุนให้เกิดการสร้างสรรคนวัตกรรมการเรียนการสอน สามารถนำไปทดลองใช้ในสภาพจริงได้อย่างต่อเนื่อง มีการติดตามผลอย่างใกล้ชิด และประเมินผลอย่างเป็นระบบที่น่าเชื่อถือได้ ที่สำคัญคือ

สามารถนำผลการวิจัยไปขยายผลให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

2. เป็นงานวิจัย ที่ผู้อำนวยการโรงเรียน วัดใหม่เกตุงามเป็นผู้วิจัย จัดทำขึ้นเพื่อสนองนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการในโครงการหนึ่งโรงเรียน หนึ่งนวัตกรรม โดยคณะกรรมการของโรงเรียน หนึ่งนวัตกรรม โดยคณะกรรมการของโรงเรียนได้ร่วมกันเสนอแนวทางการใช้นวัตกรรมกลุ่มเพื่อนรัก เพื่อนเตือน ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 รวม 5 ด้าน คือ การมีสัมมาคารวะ การมีระเบียบวินัย การมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การมีมนุษยสัมพันธ์ และการทำงานร่วมกับผู้อื่น มีการประเมินพฤติกรรมนักเรียนทั้งก่อนและหลังการใช้นวัตกรรม โดยครูและผู้ปกครอง

จะเห็นได้ว่า ตัวแปรคุณธรรมจริยธรรมที่ศึกษา 5 ด้าน มีความสอดคล้องอยู่บ้างกับงานวิจัยของ สุทธิวรรณ ตันตริจนาวงศ์ และคณะ (2551) เช่น ตัวแปรระเบียบวินัย

3. มีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากการสำรวจการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน สภาพปัจจุบัน ปัญหาการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และผลการใช้นวัตกรรมโดยการหาค่าร้อยละและค่าคะแนนเฉลี่ย ผลการวิจัยจึงอาจเป็นเพียงข้อค้นพบที่บ่งบอกแนวทางการใช้นวัตกรรมเพื่อพัฒนานักเรียนเท่านั้น ซึ่งในอนาคตถ้าจะทำวิจัยลักษณะนี้ ควรจะใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติขั้นสูงที่เหมาะสมกว่านี้เพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่สมบูรณ์ ชัดเจนยิ่งขึ้น

เรื่องที่ 4 การวิจัยและพัฒนา รูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา โดย นีรนุช เหลืออดมัย (2552) จากรายงานการวิจัยชิ้นนี้ จะเห็นได้ว่า

1. เป็นงานวิจัย ประเภทการวิจัยและพัฒนา มุ่งสร้างและพัฒนา รูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 6 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร และศึกษาผลของการใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมที่มีต่อคุณธรรมจริยธรรมในด้านความซื่อสัตย์สุจริต ความเมตตา กรุณา และความมีวินัยในตนเอง การออกแบบการวิจัยเรื่องนี้จึงน่าสนใจและเป็นแบบอย่างที่ดี

2. แม้เป็นผลงานวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท แต่มีการวิเคราะห์ข้อมูลหลากหลายวิธีที่เหมาะสมและน่าเชื่อถือ อาทิ สถิติทดสอบที่ การหาค่าประสิทธิผลการหาค่าดัชนีประสิทธิผล การหาค่าขนาดอิทธิพล จึงทำให้ผลการวิจัยมีความสมบูรณ์ ชัดเจนและน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

แนวทางการวิจัยในอนาคต

จากผลการวิจัย ทั้ง 4 เรื่องดังกล่าว นำไปสู่ประเด็นการวิจัยในอนาคต ดังนี้

1. ตัวแปรคุณธรรม

ดังได้กล่าวแล้วว่า คุณธรรมในสังคมไทยที่มีการประพฤติปฏิบัติอยู่ในระดับต่ำสุด 7 ลำดับ คือ ความเสียสละ ความซื่อสัตย์ ความข่มใจ ความอดทน ความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบ ความมีวินัย ความพอเพียง การมีสติสัมปชัญญะ

ตามลำดับ (สุทธิวรณ ตันตริจนาวงศ์ และคณะ, 2551)

ทั้งภาครัฐภาคเอกชนภาคเยาวชนและภาคประชาชน เห็นว่า คุณธรรมที่ควรส่งเสริมในสังคมไทยได้แก่ 1) ความเสียสละ 2) ความซื่อสัตย์ 3) ความขมีขไม้ 4) ความอดทน 5) ความขยันหมั่นเพียร 6) ความมีวินัย 7) ความพอเพียง 8) ความรับผิดชอบ 9) ความมีสติสัมปชัญญะ 10) ความประหยัด 11) ความสามัคคี 12) ความกตัญญูทเวทที่ และคุณธรรมที่พึงประสงค์อันดับแรกคือความซื่อสัตย์ (สุทธิวรณ ตันตริจนาวงศ์ และคณะ, 2551)

เป็นที่น่าสังเกตว่า คุณธรรมที่มีการประพฤติปฏิบัติอยู่ในระดับต่ำสุด 7 ลำดับนั้น เป็นคุณธรรมที่ควรส่งเสริมในสังคมไทยทั้งสิ้น

ฉะนั้น คุณธรรมทั้ง 12 ประการดังกล่าว จึงเป็นกลุ่มตัวแปรที่ควรนำมาศึกษาอย่างกว้างขวางให้มากขึ้น เพราะที่ผ่านมา การศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวกับคุณธรรมในงานวิจัยหลายชิ้นมีความแตกต่างกันอยู่มาก ไม่มีความเป็นเอกภาพ แต่ถ้าศึกษาโดยใช้กลุ่มตัวแปรเดียวกันนี้ อาจจะได้องค์ความรู้ใหม่ที่หลากหลาย สามารถนำไปใช้พัฒนาและแก้ปัญหาของชาติได้ตรงประเด็นและหนักแน่นยิ่งขึ้น เพื่อยกระดับคุณธรรมของสังคมไทยให้เป็นไปตามที่พึงประสงค์ ยิ่งกว่านั้นเพื่อรองรับประชาคมอาเซียน ในฐานะคนอาเซียนที่มีคุณธรรมสูง สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข

อนึ่ง ควรมีการวิจัยเจาะลึก จำแนกตามภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคเยาวชน และภาคประชาชน แต่ละภาคส่วนยังมีงานวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้โดยตรงน้อย

2. กิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม

การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมมิใช่เรื่องง่าย ต้องอาศัยเหตุปัจจัยหลายอย่าง ได้แก่ กิจกรรม เพราะกิจกรรมเป็นหัวใจสำคัญของการเรียนรู้และการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ผู้เรียน

จากการศึกษารายงานวิจัย 3 ฉบับ (สุทธิวรณ ตันตริจนาวงศ์ และศศิภาญจน์ ทธิสุวรรณ, 2553; สัจด์ กระจ่าง, 2550; นิรุช เหลือลมัย, 2552) พบว่า ในภาพรวม การจัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมในกลุ่มนักเรียน ยึดหลักคล้ายคลึงกัน คือ เป็นกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หรือให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติในสภาพจริง เป็นประสบการณ์เรียนรู้ทางตรง เช่นเดียวกับที่สุทธิวรณ ตันตริจนาวงศ์ และคณะ (2551) เสนอว่า กิจกรรมที่ควรนำมาใช้ในการส่งเสริมปลูกฝังคุณธรรมควรเป็นกิจกรรมที่ต้องร่วมมือจากหลายฝ่าย การจัดกิจกรรมที่หลากหลาย กิจกรรมที่เน้นการปฏิบัติหรือการมีส่วนร่วม กิจกรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรม และกิจกรรมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรม

เมื่อพิจารณารูปแบบหรือลักษณะของกิจกรรมที่เสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม พบว่ามีหลายรูปแบบที่น่าสนใจ ควรที่จะนำไปใช้หรือศึกษาต่อไป ดังนี้

2.1 กิจกรรม “กลุ่มเพื่อนรัก เพื่อนเตือน”

ดังจะเห็นได้จากงานวิจัยของ เรื่อง การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโดยใช้นวัตกรรมกลุ่มเพื่อนรักเพื่อนเตือนโรงเรียน

วัดใหม่เกตุงาม (สังกัด กระจ่าง, 2550) พบว่า การใช้นวัตกรรม “กลุ่มเพื่อนรัก เพื่อนเตือน” เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 4-6 ใน 5 ด้าน คือ ด้านการมีสัมมาคารวะ ด้านการมีระเบียบวินัย ด้านการมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ด้านการมีมนุษยสัมพันธ์ และด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทำให้มีระดับการพัฒนาที่ดีมากทุกด้านทั้งนี้สังกัด กระจ่าง เห็นว่า กลุ่มเพื่อนรัก เพื่อนเตือน เป็นกลุ่มสัมพันธ์ที่อยู่ในวัยเดียวกัน สามารถสื่อสารความรู้ ความสามารถ ความคิดต่อกันได้อย่างดี ส่งผลให้มีการปรับตัวให้ทุกคนอยู่ร่วมกัน ทำงานร่วมกัน ได้อย่างมีความสุข โดยมีครูคอยควบคุม กำกับดูแลอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง

จะเห็นได้ว่า แม้ “กลุ่มเพื่อนรัก เพื่อนเตือน” จะเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นสำหรับนักเรียน ประถมศึกษา แต่ก็น่าจะนำไปทดลองใช้กับนักเรียนทุกระดับชั้นได้ เพราะเด็กวัยนี้ต้องการเป็นที่ยอมรับในหมู่เพื่อนฝูง จึงพยายามที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนให้คล้ายตามกลุ่มเพื่อน

2.2 กิจกรรมที่เน้นประสบการณ์

ดังจะเห็นได้จากงานวิจัยของ นีรนุช เหลือลมัย (2552) ใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ (Experiential learning) เป็นแกนหลักในการจัดทำแผนกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนระดับประถมศึกษา แต่ละแผนดำเนินการจัดกิจกรรมตามลำดับ 6 ขั้นตอนคือ

1) ขั้นประสบการณ์ ผู้เรียนได้ ทบทวนประสบการณ์ของตนเองในเรื่องคุณธรรม จริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริต ความเมตตา

กรุณา และความมีวินัยในตนเอง สำนวญความรู้เดิมจากกิจกรรมต่างๆ เช่น การเล่าเรื่อง การสร้างสถานการณ์ การค้นหาคำตอบจากเรื่องที่กำหนดให้ เมื่อผู้เรียนได้คิดและตอบก็จะทราบว่าแต่ละคนมีความรู้มีแนวความคิดและมีการปฏิบัติในด้านคุณธรรมนั้นๆ อย่างไรบ้าง

2) ขั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผู้เรียน ได้มีโอกาสพูดคุยเล่าเรื่องประสบการณ์ของตนเองทั้งในด้านดีและในด้านไม่ดี ได้เรียนรู้ว่า สิ่งใดควรปฏิบัติหรือไม่ควรปฏิบัติจากประสบการณ์ที่ได้แลกเปลี่ยนกันภายในกลุ่ม นอกจากนั้น ยังได้เสนอความคิดเห็นและการทำงานร่วมกับผู้อื่น

3) ขั้นศึกษาและวิเคราะห์ ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นของตนเอง ยอมรับฟังในความคิดเห็นของผู้อื่น พูดหรืออธิบายสิ่งต่างๆ ที่ได้กระทำกิจกรรมร่วมกัน ภายในกลุ่ม วิเคราะห์ถึงผลดีของการปฏิบัติและผลเสียของการไม่ปฏิบัติตามคุณธรรมด้านต่างๆ ในขั้นนี้ ต้องจัดกิจกรรมด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น การอภิปราย การบรรยาย การเล่นเกม การแสดงบทบาทสมมติ การทำงานตามกระบวนการกลุ่ม ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้สามารถส่งผลให้ผู้เรียนได้รับรู้จากการวิเคราะห์ การอภิปรายร่วมกันผสมผสานประสบการณ์เดิมและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน

4) ขั้นสรุปผล ผู้เรียนได้ทบทวน รวบรวม เชื่อมโยงความรู้และความคิดเห็นต่างๆ จากขั้นตอนการศึกษาและวิเคราะห์ จนได้ข้อสรุปที่ชัดเจนถึงแนวคิด และการปฏิบัติ

ในด้านคุณธรรมจริยธรรม รวมถึงประโยชน์ที่ได้รับจากการปฏิบัติกิจกรรม

5) ชั้นปฏิบัติและนำไปประยุกต์ใช้ ผู้เรียนได้คิดหาแนวทางในการนำความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้ในแต่ละกิจกรรมไปใช้ปฏิบัติจริง โดยเห็นถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น และฝึกปฏิบัติเป็นประจำจนเกิดเป็นนิสัย

6) ชั้นประเมินผลเป็นขั้นตอน มีผู้วิจัยเพิ่มขึ้นมา เป็นการประเมินตนเอง โดยการบันทึกความดีที่ปฏิบัติเป็นประจำ

หลังการทดลองใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริต ความเมตตา กรุณา และความมีวินัยในตนเองสูงขึ้น จึงควรนำรูปแบบการจัดกิจกรรมนี้ ไปใช้กับการวิจัยและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมด้านอื่นๆ ด้วย อาทิ ความรับผิดชอบ การใฝ่รู้ใฝ่เรียน การประหยัด ความสามัคคี ความเสียสละ การตรงต่อเวลา ความขยัน และความอดทน

อย่างไรก็ตาม กิจกรรมเหล่านี้จำเป็นต้องจัดต่อเนื่องให้ครบวงจร บางกิจกรรมที่ได้ผลดีควรเป็นกิจกรรมบังคับ เพื่อให้พฤติกรรมคงอยู่ได้ถาวรจนกลายเป็น นิสัยที่ดีติดตัวไปตลอดชีวิต

ประเด็นกิจกรรมนี้ ยังนำไปสู่โจทย์วิจัยได้อีกหลายเรื่องเพื่อยืนยันแนวคิดดังกล่าวและเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ ที่หลากหลาย อันจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนากำลังคนของชาติให้มีคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์

รายการอ้างอิง

ดุจเดือน พันธมนาวิน. (2550). รายงานการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทยและต่างประเทศ. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม) สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน).

นิรุช เหลือลมัย. (2552). การวิจัยและพัฒนา รูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรม สำหรับ นักเรียน ระดับ ประถมศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยา การศึกษา กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สงัด กระจำง. (2550). รายงานการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโดยใช้นวัตกรรมกลุ่มเพื่อนรักเพื่อนเดือน โรงเรียนวัดใหม่ เกตุงาม. สืบค้นจาก http://www.thaiedresearch.org/thaied/index.php?q=thaied_results&-table=thaied_results&-action=browse&-cursor=282&-skip=270&-limit=30&-mode=list&-recordid=thaied_results%3Fid%3D8568

สุทธิวรรณ ตันติรจนางค์ และคณะ. (2551).
รายงานการวิจัยเรื่องรูปแบบการส่งเสริม
คุณธรรมแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: กรมการ
ศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม.

สุทธิวรรณ ตันติรจนางค์ และศศิกาญจน์
ทวิสุวรรณ. (2553). การส่งเสริมคุณธรรม
ที่มีประสิทธิภาพ: กรณีศึกษากลุ่มเด็ก/
เยาวชนและข้าราชการภาครัฐ. กรุงเทพฯ:
กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม.

